

НАРБУТ ТЭАДОР

Нарбут Тэадар (8.11.1784, маёнт. Шаўры Воранаўскага р-на — 26.11.1864), польскі і беларускі гісторык, археолаг, краязнавец. З шляхецкай сям'і. Скончыў фізічна-матэматычны факультэт Віленскага універсітэта (1803). Вучыўся (з 1803) у Пецябургскім корпусе кадэтаў. Удзельнік руска-пруска-французскай (1806-07) і руска-шведскай (1808-09) войнаў. Ваенны інжынер. Удзельнічаў у праектаванні Бабруйскай крэпасці. З 1812 жыў у Шаўрах. Арыштоўваўся падчас паўстання 1830-31. Займаўся эканомікай маёнтка. Выдаў у выніку працу "Пра апрацоўку лёну, каноплі і іншых Балотаўтваральных раслін..." (Вільня, 1834). Вывучаў гісторыю Вялікага княства Літоўскага. Вёў раскопкі (з 1810) у Прыдняпроўі, на радзіме. Першы ў Беларусі трактаваў курганы як месцы пахавання. Сабраў вялікую бібліятэку, калекцыі археаграфічных і археалагічных матэрыялаў. Даследаваў гісторыю Ліды, Навагрудка, Крэва (Смаргонскі р-н), Вільні, Гродна, Індуры (Гродзенскі р-н). Як краязнавец друкаваўся ў "Гродненских губернских ведомостях", "Undynie Druzgienickich źródeł", супрацоўнічаў з перыёдыкамі Варшавы, Вільні, Пецябурга. Аўтар "Старажытнай гісторыі літоўскага народу" Т. 1-9 (Вільня, 1835-41), 10-тым том застаўся ў рукапісе. Выдаў кнігі "Помнікі да літоўскай гісторыі..." (Вільня, 1846), "Гісторыя літоўскага народу, сціславыкладзеная" (Вільня, 1847), "Драбнейшыя пісьмовыя крыніцы, якія адносяцца пераважна да гісторыі Літвы" (Вільня, 1856). Пісаў на польскай і рускай мовах. Займаўся перакладамі з Гарацыя, Ж. Русо, М. Сервантэса. У 1863 за ўдзел у паўстанні быў высланы ў Вільню, дзе і памёр.

Бібліяграфія:

1. Адрасы талентаў зямлі роднай...: Слынным людзі Воранаўскай зямлі: П.Бітэль, Г.Булыка, Т.Нарбут // Воранаўская газета. - 1997. - 31 снежня. - С.2.
2. Бацька і сыны (Нарбуты) // Праз смугу стагоддзяў / уклад. М. Багадзяж. - Мн., 1993. - С. 90-91.
3. Беларускі Карамзін: аб кнізе Ненадаўца, А. "Тэадор Нарбут" // Воранаўская газета. - 1996. - 17 ліпеня. - С.1.
4. Белов, С.И. Памятник доктору С.Нарбуту / С.И. Белов // Здравоохранение Белоруссии. - 1991.- № 2.- С.83-85.
5. Віткоўская, Г. Забыты помнік / Г. Віткоўская // Браслаўская звязда. - 1989. — 19 верасня. — С. 3.
6. Гелерт, Я.Л. Сям'я доктора Нарбута: Станіслаў Остык-Нарбут і яго дзеці: па матэрыялах навуковай краязнаўчай канферэнцыі/ Я.Л.Гелерт // Браслаўская звязда. - 1969. - 10 чэрвеня. - С. 2-3.

7. Гелерт, Я.Л. Гелерт Р. Сям'я доктара Нарбута / Я.Л. Гелерт, Р. Гелерт // Памяць. Браслаўскі раён. – Мінск, 1998. – С. 206-207.
8. Гелерт, Р. Урачэбныя традыцыі сям'і Нарбутаў / Р. Гелерт // Браслаўская звязда. – 1989. – 19 верасня. – С. 3.
9. Грицкевич, В.Л. С факелом Гиппократата / В.Л. Грицкевич // Минск, 1987. – С. 9, 225.
10. Грыцкевіч, В. Помнік на Замкавай гары / В. Грыцкевіч // Браслаўская звязда. – 1988. – 2 лютага. – С. 3-4.
11. Друсць, Г. Ведаем і помнім / Г. Друсць // Браслаўская звязда. – 1987. – 12 лістапада. – С. 3.
12. Каплан, Ф. Ад Сенацкай плошчы да Бабруйскай крэпасці / Ф. Каплан // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1988. – №4. – С. 10 - 11.
13. Каханоўскі, Г.А. Т.Я.Нарбут (1784-1664) / Г.А. Каханоўскі // Каханоўскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI-XIX стст. – Мн., 1984. – С.36- 38.
14. Каханоўскі, Г.А. Тэадор Нарбут і Беларусь / Г.А. Каханоўскі // Чырвоная змена. – 1989. – 18 лістапада. – С. 8-9.
15. Кахоцкі, Г.А. Т. Нарбут (1784-1864) / Г.А. Кахоцкі // Каханоўскі, Г.А. Прадвесне навукі / Г.А.Каханоўскі, рэд. Д.Ц.Чаркасава. – Мн.1990. – С. 18-22.
16. Кісялёў, Г.В. Сейбіты вечнага / Г.В. Кісялёў. – Мн., 1963.
17. Крэскіян, Л. Служэнне людзям – патрэба душы / Л. Крэскіян // Віцебскі рабочы. – 1991. – 1 мая. – С. 4.
18. Лапцік, В. Сустрэча з легендай / В. Лапцік // Чырвоная змена. – 1980. – 26 сакавіка. – С. 3.
19. Ліхадзееў, У.А., Карлюковіч, А.М. Знічкі Айчыны: гісторыя Беларусі ў старых паштоўках / У.А. Ліхадзееў, А.М. Карлюковіч; паштоўкі У.А. Ліхадзеева. – Мінск: Літаратура і мастацтва, 2008. – С.112-114.
20. Магіла Нарбута ў в. Нача Нацкага сельскага Савета // Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Гродзенская вобласць. – Мн.,1986. – С.144 - 145.
21. Майсяёнак, А. Бацька і сыны / А. Майсяёнак // Чырвоная змена. – 1989. – 18 лістапада. – С.8-9. – (Славуцкія імёны).
22. Майсяёнак, А.Г. З сям'і Нарбутаў / А.Г. Майсяёнак // Чырвоная змена. – 1989. – 25 сакавіка. – С. 8-10.
23. Майсяёнак, А.Г. Імя, вернутае з нябыту / А.Г. Майсяёнак // Браслаўская звязда. – 1996. – 3 красавіка. – С. 2.
24. Майсяёнак, А.Г. Лекар Станіслаў Нарбут - сын Тэадора / А.Г. Майсяёнак // Славуцкія людзі Воранаўшчыны: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі. – Гродна- Нача, 1994. – С.54-57.

25. Майсяёнак, А. Сям'я Нарбутаў у паўстанні 1863 года / А. Майсяёнак // Гродзенская праўда. – 1989. – 20 лістапада. – С.2-3.
26. Майсяёнак, А.Г. Нашчадкі славытых Нарбутаў з вёскі Шаўры / А.Г. Майсяёнак // Славытыя людзі Воранаўшчыны: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 140-годдзю з дня нараджэння беларускага археолага, этнографа, краязнаўца і фалькларыста В.А. Шукевіча і 145-годдзю з дня смерці буйнога вучонага ў галіне батанікі і заалогіі С.Б. Юндзіла. 3 снежня 1992г. - Гродна-Нача, 1994.- С. 25 – 28.
27. Мойсеенок, А. Славное имя земляка / А. Мойсеенок // Ленинское знамя. – 1989. – 11 ноября. – С.2.
28. Мальдзіс, А.І. І ажываюць спадчыны старонкі: выбранае / А.І. Мальдзіс, прадмова Г.В.Кісялёва.- Мн., 1994.- 495с.
29. Мараш, Я.Н. Очерки истории экспансии католической церкви в Белоруссии XVIII века / Я.Н.Мараш. – Минск, 1974.
30. Нарбут Тэадор // Асветнікі зямлі Беларускай: энцыклапедычны даведнік. – Мінск, 2001. – С. 305.
31. Нарбут Тэадор // Археалогія і нунізматэка Беларусі: энцыклапедыя. - Мн.,1993. - С.459.
32. Нарбут, А. Генеалогія сям'і Нарбутаў/ А. Нарбут // Чырвоная змена.-1989.- 18 лістапада.- С.9.
33. Нарбут, А.Н. Генеалогіі Беларусі. Вып.4 / А.Н. Нарбут. - Москва, 1996. - 172 с.- (См.с. 198-199).
34. Нарбут, А.Н. Жизнь и деятельность Теодора Нарбута / А.Н. Нарбут // Наш радавод: материалы ІІІ Межреспубликанских научных конференций по историческому краеведению Белоруссии и генеалогии. Кн.ІІ.- Гродно, 1990. - С.252-262.
35. Нарбут, А.Н. Нарбуты Гродненской губернии: Родословные росписи. Выпуск 9 /А.Н. Нарбут. – Москва, 1998. – 60 с.
36. Нарбут, А.Н., Нарбут, Н.И. Нарбуты Лидские / А.Н. Нарбут, Н.И. Нарбут // Наш радавод. Кн.6. - Лида, 1994. - С.44 - 51.
37. Нарбут, А.Н. Нарбуты: происхождение и родословные / А.Н. Нарбут // Наш родоход. Материалы 1-й и 11-й межреспубликанской конференции по историческому краеведению Беларуси и генеалогии. – Гродно, 1990. – С. 263-269.
38. Нарбут, А.Н. Родственные связи древнего рода Нарбутов герба Трубы/ А.Н. Нарбут // Браслаўскія чытанні. Матэрыялы навукова-краязнаўчай канферэнцыі, прысвечанай 200-м угодкам паўстання 1794г. – Браслаў. – 1994. – С. 56-57.
39. Нарбут Тэадор // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6 т. Т.5. – інск, 1999. – С.280.
40. Нарбут Тэадор // Беларускі фальклор: энцыклапедыя: у 2 т. Т.2. /

рэдкал. Г.П.Пашкоў і інш. – Мінск: БелЭн, 2006. – С.200-201

41. Нарбут Тэадор // Беларусь: энцыклапедычны даведнік. - Мн., 1995. - С.516.
42. Нарбут Тэадор // Мысліцелі і асветнікі Беларусі. X-XIX стст.: энцыклапедычны даведнік. - Мн., 1995. - С.509-510.
43. Нарбут Тэадор // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6-ці т. Т.5. - Мн., 1999. - С.279-280.
44. Нарбут Тэадор // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. Т.4. - Мн., 1987. - С.10.
45. Нарбуты // Беларуская Савецкая энцыклапедыя. Т.7. - Мн., 1973. - С.397.
46. Нарбуты // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6 т. Т.5. – інск, 1999. – С.280.
47. Нашы славуцыя землякі: рэкамендацыйны бібліяграфічны спіс // Новыя кнігі. - 1990.- №6.- дадатак. - (Сям'я Нарбутаў - С.7-8).
48. Ненадавец, А. Інжынер рускай арміі /А. Ненадавец // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі.- 1988.- № 4.- С.31-32.
49. Ненадавец, А. Крэпасць на Бярэзіне: Бабруйская крэпасць /А. Ненадавец.- Мн.,1993. - 71 с.:іл.
50. Ненадавец, А. Крэпасць на Бярэзіне: Бабруйская крэпасць / А. Ненадавец // Памяць. Гісторыка-дакументальная хроніка Бабруйска.- Мн., 1995.- С.98.-111.
51. Ненадавец, А. Незаслужана забыты: Тэадор Нарбут, фалькларыст і літаратар / А. Ненадавец // Польша.- 1999. - №5.- С.212-225.
52. Ненадавец, А.М. Тэадор Нарбут / А.М. Ненадавец. - Мн.,1996. - 62с.:іл. - (Нашы славуцыя землякі).
53. Пад кіраўніцтвам земляка: аб лёсе Бабруйскай крэпасці, якая пабудавана пад кіраўніцтвам Тэадора Нарбута ў 1810г. // Воранаўская газета.- 1993. - 7 красавіка.- С.2.
54. Памятныя книжкі Ковенской губернии.
55. Пашкевіч, Т. Агеньчык над Браславам / Т. Пашкевіч // Віцебскі рабочы. – 1989. – 11 сакавіка. – С.2.
56. Пракопчык, Л. Безыменны сімвал Браслава / Л. Пракопчык // ЛіМ. – 1988. – 15 ліпеня. – С. 14-15.
57. Пракопчык, Л. Доктар Нарбут / Л. Пракопчык // Пракопчык, Л. ДрэMLE памятка дзён...: крэйзнаўчыя нарысы.- Мн.,1991.- С.131-137.
58. Радзіма Нарбута Людвіга Тэадоравіча ў в.Шаўры Нацкага сельскага Савета // Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі: Гродзенская вобласць. - Мн., 1986. - С.147.

59. Руль, У.В. Гісторыку Літвы: верш // Лідскі летапісец..- 2000. - №3. – ліпень – верасень.- С.38-39.
60. Руль, У.В. Легендарны лекар: Нашы славуцья землякі / У.В. Руль // Воранаўская газета. - 2001. - 7 ліпеня. - С.2.
61. Руль, Ул. Тэадор Нарбут – наш зямляк! / Ул. Руль // Воранаўская газета. – 2007. – 8 снежня. – С.3.
62. Руль, Ул. Сын трох народаў / Ул. Руль // Воранаўская газета. – 2001. – 21 лістапада. – С.3-4.
63. Руль, Ул. Лепшы сын Воранаўскай зямлі / Ул.Руль // Воранаўская газета. – 2004. – 24 лістапада. – С.2.
64. Руль, Ул. Ода ў гонар Тэадора Остык-Нарбута / Ул.Руль // Воранаўская газета. – 2004. – 24 лістапада. – С.2.
65. Руль, У.В. Л.Т.Нарбут і В.А. Шукевіч у памяці землякоў / У.В. Руль // Славуцья людзі Воранаўшчыны: Матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі. - Гродна-Нача, 1994. - С.22-25.
66. Руль, У.В. Людвіку Нарбуту: верш / У.В. Руль // Лідскі летапісец. – 2000. - №3.-ліпень - верасень.- с.36.
67. Руль, У. Мець памяць, не забываць / У. Руль // Краязнаўчая газета. - 2000. - №2. - С.7.
68. Сверкунова, О. Обелиск на Замковой горе / О. Сверкунова // Медицинская газета. – 1989. – 25 январа. – С.4.
69. Светозаров, Л. Древности в народных преданиях: Еще в середине XIXв. историк-археолог-краевед Т.Нарбут около своего родового имени Шавры открыл при раскопках памятники каменного века - кремневые топоры и ножи // Воранаўская газета.- 1996.- 4 лістапада.- С.3.
70. Светозаров, Л. За свободу Отчизны / Л. Светозаров // Воранаўская газета. – 1993. – 10 лютага. – С.3.
71. Светазаров, Л. Знаменитые земляки: из истории Вороновщины: В.А. Шукевич, Т.Л.Нарбут, Л.Т.Нарбут, С.Б.Юндил, К.И.Подчешинский/Л.Светозаров// Воранаўская газета. – 1996. - 24 студзеня. - С.2.
72. Селех, А. Кого увековечиваем? / А. Селех // Браслаўская звязда. – 1988. – 7 кастрычніка. – С.3.
73. Семянчук, Г.М., Шыдлоўскі, К.С. Замкавая гара ў Браславе / Г.М. Семянчук, К.С. Шыдлоўскі. – Мн., 1994.
74. Ткачоў, М. Генеалогія сям'і: Генеалогія сям'і Нарбутаў / М. Ткачоў // Чырвоная змена. - 1989. - 18 лістапада. - С. 7 - 9.
75. Тэадор Нарбут // Наш радавод: материалы научной конференции по региональной истории Восточной Европы "Культура народов Великого Княжества Литовского" и Белоруссии. XIII-нач. XXвв.:

Часть 1-2. Гродно. 22-24.10.1991 / ред. и сост. Д. Карев.-Гродно, 1991.

76. Тэадор Нарбут даследаваў курганы ў маёнтку Шаўры Лідскага раёна // Археалогія, нумізматыка і геральдыка Беларусі. - Мн., 1979. - С.22. - (Энцыклапедычная бібліятэка "Беларусь").
77. Улащик, Н.Н. Очерки по археографии и источниковедению истории Белоруссии феодального периода. - Мн., 1973.
78. Федор Ефимович Нарбут (1784-1864гг.) // Алексеев, Л.Б. Археология и краеведение Беларуси. XVI в.- 30-е годы XXв. / Л.Б. Алексеев, под ред. Б.А. Рыбакова. - Мн., 1996. - С.21-23.
79. Фесенко, И. Знатные земляки: из истории Вороновщины: В.А.Шукевич, К.И. Подчешинский, С.Б. Юндил, Нарбуты / И. Фесенко // Воронаўская газета. - 1992. - 4 студзеня. - С.3.
80. Шаўраўская рапсодыя. Тэадор Нарбут // Марціновіч, А. Свечка на золкім ветры: эсэ / Алесь Марціновіч. - Мінск: Мастацкая літаратура, 2006. - С. 106-119. - (Гісторыя ў асобах).
81. Шаўраўская сядзіба // Страчаная спадчына. - Мн., 1996. - С.166.
82. Шляхецкія роды: рэкамендацыйны бібліяграфічны спіс // Новыя кнігі. - 1998. - №4.-дадатак.
83. Шыдлоўскі, К.С. Браслаўскі гісторыка-краязнаўчы музей / К.С. Шыдлоўскі. - Мн., 1992. - С.38-42.
84. Шыдлоўскі, К.С. Варты ўдзячнасці / К.С. Шыдлоўскі / Браслаўская звязда. - 1987. - 6 кастрычніка. - С.3.
85. Шыдлоўскі, К.С. Ушанавалі памяць Нарбутаў / К.С. Шыдлоўскі // 1989. - 25 лістапада. - С.3.
86. Bonecki, A. Poczetrodow w WelkimXestwieLitewskim w XV i XVI w. / A. Bonecki. - Warszawa, 1887.
87. Januskiewicz, Z. S.p.doktor Stanislaw Narbutt / Z. Januskiewicz // DziennikWilenski. - 1926. - 10 marca.
88. Januskiewicz, Z. Moe wspomnienia / Z. Januskiewicz. - Warszawa, 1995. - S.187-189.
89. Kvikkys, B. MusuLietuva. T.1. / B. Kvikkys. - Vilnius. - S. 648-651.
90. Lopalewski, T. MendzyNiemnem a Dzwina / T. Lopalewski. - Poznan, 1990. - S. 100-102.
91. Milinkiewicz, M. Stanislaw Narbutt (1853-1926) / M. Milinkiewicz // Milinkiewicz, M. SylwetkiBraslawianzasluzonychdlamalejiwielkiejOjczyzny. Cz.1. / M. Milinkiewicz. - Warszawa, 1998. - S/ 23-29.
92. Narbut, A. TeodorNarbutt - historykLitwy / A. Narbut // Lithuania. - 1994. - №2-3. - S. 73-85.
93. Uniwersalnyslowniklekarzy. 1924 r. / 1925 r.
94. Uruski, S. RodzinaNarbutow / S. Uruski // HerbarzszlachtyPolskiej/ T. 12. - Warszawa, 1915.

95. Polskisłownikbiograficzny. T. XXII. Narbutty. – 1977.
96. Pomer, H. W krainiedwutysiacajeziór / H. Pomer // Kurjerwilenski. – 1927. – 23 wrzesnia.
97. Sawicz, Cz. MogikaneznadDzwiny / Cz. Sawicz. – Warszawa, 2000. – S. 461-476.
98. Snudowski, A. GrobNarbutta / A. Snudowski // Snudowski, A. NadjezioremDrywiaty (w Braslawszczynie) / A. Snudowski. – Braslaw, 1935. – S. 2.
99. Szadurski, W. PamiecidoktoramedycynyStanislawaOstyk-Narbutta / W. Szadurski. – Slowo. – 1926. – 18 marca.
100. Szarejko, P. Narbutt-Ostyk Stanislaw / P. Szarejko // SłowniklekarzyPolskich XIX wieku. T.1. – Warszawa. – S. 385-386.
101. Ostyk vNarbutt S. Uber den Wiechselzopf (plicapolonica). Inagural-Dissertation. – Munchen, 1879. – S. 1-16.